

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

לקוטי שיחות

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל
שניאורסאהן
מליובאוויטש

חג הסוכות

(יור"ל לקראת שבת פ' האזינו ה'תשפ"ג)
מתורגם ומעובד לפי השיחות של לקוטי שיחות חלק יט
(תרגום הפשוט)

יוצא לאור על ידי
„מכון לוי יצחק“
כפר חב"ד ב'

שנת חמשת אלפים שבע מאות ושמונים ושלוש לבריאה
מאה ועשרים שנה לכ"ק אדמו"ר מלך המשיח
שנת הקהל

חג הסוכות

ולפי זה צריך להיות, שגם כאשר הקטן הוא במצב שבו כגדול הוא פטור ממצות, "הקהל" (כגון: חרש, סומא וכדומה), הוא נכלל בחובה זו כקטן, מפני שהחובה אינה מוטלת עליו, אלא על האב להביאו ואין חשיבות למצב שבו נמצא הקטן.⁹

ולפי זה אין מובן: נאמר בגמרא במסכת קידושין¹⁰ לגבי מצות הקהל, שאף אילו לא ציוותה התורה במפורש על חובת נשים במצוה זו, ניתן היה ללמוד זאת על ידי קל-והומר מן הקטנים – ,טפלים חייבים – נשים לא כל שכן": אם חובת הטף מוטלת רק על מביאיהם, כדלעיל, כיצד ייתכן לומר ש"טפלים חייבים"? וכן: אם ה"טפלים" עצמם אינם חייבים, כיצד ניתן ללמוד מהם קל והומר לגבי הנשים?¹¹

דחוק ביותר לומר שדברי הגמרא, "ליתן שכר למביאייהו" אינם להלכה, אלא רק, "הגדה" ו"דרש"¹² ו"אין למדין מן ההגדות"¹³, וההלכה היא שהקטנים עצמם חייבים במצוה כמובן ממסכת קידושין –

כי בכמה מקומות רואים שלומדים מגמרא זו גם להלכה,

כפי¹⁴ שמוני המצוות¹⁵ מצטטים מן הגמרא בקשר למצות הקהל, ואף מצויים פוסקים¹⁶ הלומדים מכך לגבי לימוד התורה על ידי נשים.

(9) כמ"ש במנ"ח מצוה תריב. ולכאורה מהטור"א שם לא משמע כן, מדמספקא לי' בקטן שאין לו קרקע. וראה לקמן בפנים.

(10) ל"ד, ב.

(11) ראה גמ' הירוש' קידושין שם. המקנה שם. ובכ"מ.

(12) כלשון הגמ' שם.

(13) ירושלמי פאה פ"ב ה"ד. וראה אוצר הגאונים חגיגה במילואים (ע' 65) מרס"ג ורב האי גאון (ובכ"מ) אין מביאין ראי' מאגדה אין מקשין באגדה. וראה אנציקלופדי' תלמודית ע' אגדה, וש"נ.

(14) וראה גם תור"ה נשים חגיגה שם, אמר בירושלמי דלא כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה. ואדרבה מפשטות לשון הירושלמי שם דתניא משמע שבא בהמשך וכראי' ללפנ"ו, אפי' קטן חייב כו' והטף ואין קטן גדול מטף. ולהעיר – שבירושלמי שם ליתא דדברי חייבי' הוי, "אגדה", דרש"י – כבבבלי.

(15) יראה מצוה רצ. ובהשלם ס' תלג. סמ"ג מצוה רל (בשינוי לשון מלשון הגמ' לפנינו). ועוד.

(16) ראה ב"ח יו"ד סרמ"ו ד"ה כתב, שגמרא זו הוא

א. מצות הקהל – כולל הטף

לגבי מצות, "הקהל"¹, אשר זמן קיומה הוא במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות², בתחילת ימי חול המועד³ מוצאים ענין מיוחד שאינו קיים במצוות אחרות בתורה: מצות "הקהל" מקיפה את כל ישראל, כולל טף, כנאמר⁴, "הקהל את העם האנשים והנשים והטף...".

בכלל אין מוצאים שקטנים יהיו שותפים מדאורייתא במצוה יחד⁵ עם כל ישראל – ורק ב"הקהל"⁶ כוללת אותם התורה יחד עם כל ישראל.

ויש לומר, שבענין מיוחד זה במצות הקהל מתבטאת הנקודה העיקרית בתוכנה ומשמעותה של מצות הקהל, כדלהלן.

ב. חובת השתתפות הטף בהקהל מוטלת על מביאיהם

כפי שנראה בפשטות, מוטלת חובת השתתפות הטף בהקהל על האב (והאם) שיביאום, ולא על הטף. כנאמר בגמרא במסכת חגיגה⁷, "טף למה באין? כדי ליתן שכר למביאייהו"⁸.

(1) בפרטי מצות הקהל המובאים בהשיחה – ראה ביאור הר"פ פעולא לסהמ"צ רס"ג מ"ע טז. פרשה יו"ד. אנציקלופדי' תלמודית ע' הקהל, וש"נ. חוברות, "הקהל" למתכרים שונים.

(2) סוטה מא, א. וראה פרש"י שם ע"ב ד"ה מאימת. תור"ה כתב שם. ע"א.

(3) לשון הרמב"ם הל' חגיגה פ"ג ה"ג ("שהוא תחלת ימי חולו של מועד") לענין, "אימתי היו קורין" [ובתחלת הפרק לעצם המ"ע של הקהל כתב, בכל מוצאי שמיטה בעלותם דרגל". ואכ"מ]. וראה לקוטי לוי"צ – אגרות יקרוש ע' רמה ואלך. שם ס"ע רס ואלך.

(4) וילך לא, יב.

(5) משא"כ המצוה דושננתם לבניך (ואתחנן ו, ז) וכן מצות סיפור יצימ' , והגדת לבנך (בא יג, ח) – שנוסף לזה שאינו מודגש שזוהו לטף – (הרי) זה חיוב מיוחד על האב בנוגע לבנו, משא"כ הקהל שנכללים בהמצוה דכל ישראל. (6) ולהירושלמי ריש חגיגה גם, בראיית פנים אפי' קטן חייבי' אבל ג"ז יליפנין מהקהל.

(7) א, א.

(8) וראה טורי אבן שם, אי על האב או אף על הב"ד.

וראה המקנה קידושין ל"ד, ב בתור"ה ואנא אמינא.

מוטלת רק על מביאייהו (כדי ליתן שכר למביאייהו), כנאמר במסכת חגיגה, כוללת חובת, "הקהל" גם קטנים שבגדלותם פטורים מהקהל עקב מצבם,

ודוקא אצל הילדים הגדולים יותר, שהגיעו לחינוך, מוטלת החובה רק על אלו שבמצבם יהיו חייבים במצות גם בגדלותם, כי החובה מוטלת עליהם עצמם – ואין אנו מוצאים הבחנה זו בין שני סוגי הקטנים.

(ב) ועיקר²³, מלשון הגמרא במסכת קידושין „טפלים חייבים” – ולא „קטנים חייבים” וכדומה – מובן בפשטות שמדובר שם על אותו סוג קטנים כבמסכת חגיגה („טפלין” – „טף”²⁴). כפי שמדייק רש”י²⁵ שאת הדין „טפלים חייבים” לומדים מהמילה „והטף” שבפסוק הקודם, ולא מן הפסוק הבא, ובניהם אשר לא ידעו...”.

מכך מובן שהקטן עצמו חייב במצות הקהל, ולפי הסוברים²⁶ שהחובה חלה גם על קטני קטנים, חייבים גם הם במצות הקהל. ואם כך, נותרת השאלה בעינה²⁷: כיצד מתאים הדבר לדברי הגמרא אודות ה„טף” – „ליתן שכר למביאייהו”, וכן על דבר הכלל הפשוט שלא ייתכן להטיל חובה על „דרדקי”²⁸ שעדיין אינם ברי דעת²⁹?

ד. מהו החידוש בדרשת רבי אלעזר בן עזריה?

כדי להבין זאת יש להקדים ולבאר את תחילת דרשתו של רבי אלעזר בן עזריה, אם אנשים באים ללמוד – נשים באות לשמוע” – שהרי, לכאורה, מה הוא מחדש בכך? הרי זוהי

ג. לכאורה, מדובר על שני סוגי „טף”

ניתן היה, לכאורה, לומר, כדברי המפרשים¹⁷, שבפסוקים המדברים על הקהל מדובר אודות שני סוגי „קטנים”: סוג אחד הוא הקטנים שהגיעו לגיל חינוך, שעליהם נאמר בפסוק הבא¹⁸, „ובניהם אשר לא ידעו ישמעו ולמדו ליראה את ה' אלקיכם” – שהמצוה מוטלת עליהם עצמם. ואילו הפסוק הקודם „הקהל את העם האנשים והנשים והטף” מדבר על הסוג השני של „טף” אשר בגיל צעיר יותר, קטנים שעדיין לא הגיעו לגיל חינוך¹⁹, ועליהם נאמר „למה באין, כדי ליתן שכר למביאייהו”²⁰ – ושכר זה קיים גם לגבי מביאי הקטנים שהגיעו לחינוך – „דזיל בתר טעמא”. לפי זה יוצא, שכשאומרים „טפלים חייבים” הכוונה היא ל„טפלים” שהגיעו לגיל חינוך והם בכלל שמיעה ולימוד.

אך דחוק להסביר כך, כי: א) גם לגבי קטנים שהגיעו לחינוך, אין חובת החינוך למצוות בכלל מוטלת עליהם²¹, אלא על המגדלם ומחנכם, שהוא בדרך-כלל האב – ובפשטות כך הוא גם בעניננו. ואף אם נאמר שבמצות הקהל יש ציווי מיוחד על הקטנים עצמם, שאיננו במצוות אחרות, והקטן עצמו חייב במצות –

[ובמיוחד לפי דברי ה„ראשונים”²² הסוברים שלמרות שחובת החינוך של קטן שהגיע לחינוך מוטלת על המחנך, בכל זאת אין הקטן פטור, אלא הוא נקרא חייב במצות מצד מצות החינוך] אבל לפי זה יוצא חידוש בהבדל שבין שני סוגי הקטנים, שאצל קטני-קטנים, שהחובה

המקור לזה שמחלק הרמב”ם בין תושב”כ ותושב”פ בלימוד התורה לנשים. וראה ג”כ ט”ז שם סק”ד. מג”א סי’ רפב סק”ו.

(17) חד”א מהרש”א חגיגה שם. וראה אוה”ח עה”פ. כלי יקר שם.

(18) וילך שם, יג.

(19) וכן משמע בפרש”י מגילה (ה), א ד”ה ותגיגה) שכתב הטעם דבשבת אי אפשר להביא טף.

(20) וראה גם רמב”ן וילך שם.

(21) ראה הרדע”ת בזה שדי חמד כללים מערכת ח כלל ס. וראה לקו”ש [המתורגם] ח”ו ע’ 250 ואילך.

(22) תודה”ו ר”י ברכות ט, א, ד”ה עד – שם מוז, א. ד”ה ור”י מגילה יט, ב. וראה כס”מ להל’ חו”מ פ”ו ה”י שכי”נ מר”ן מגילה שם. ועוד. וראה בהנסמן בהערה הקודמת.

(23) כי בהנ”ל י”ל (עכ”פ בדוחק קצת) דאף שבגדלותו אינו מחויב בהקהל – זה שהגיע לחינוך אינו פטור מביאי מלהביאו.

(24) וראה ירושלמי ריש חגיגה (הנ”ל הערה 14).

(25) קידושין שם, ד”ה ואנא.

(26) ראה בהנסמן בהערה 17, 20. מנ”ח שם. ועוד.

(27) ועיין המקנה קידושין שם.

(28) ראה פסחים קטז, א.

(29) ראה רמב”ם הל’ מאכלות אסורות פ”ו הכ”ז. הל’ קרבן פסח פ”ב ה”ד. וראה פרמ”ג פתיחה כוללת לאו”ח ח”ב אות ג. מנ”ח מצוה ה’ סק”ב. סוף מצוה רסג. ציונים לתורה כלל ת. וראה פצע”ג הל’ שבת פכ”ד ה”א. הל’ אישות פ”ד ה”ט. ובכ”ז. וראה לקו”ש [המתורגם] ח”ד ע’ 227.

בגמרא ודרשת רבי אלעזר בן עזריה עוסקות בעיקר בדיני ופרטי „פרשת הקהל“, ולא בדין חובת נשים או איסורן ללמוד תורה.

1. מצות הקהל – מצות המלך

תמצית ההסבר לכך היא:

מפשוטות³⁶ הפסוק „הקהל את העם האנשים והנשים והטף... למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו...“ מובן, שמצות הקהל מוטלת על היחיד – המלך – שיקהיל את האנשים והנשים והטף, אך אינה חלה על האנשים, הנשים והטף עצמם. והמשך הפסוק „למען ישמעו ולמען ילמדו ויראו את ה' אלקיכם... לעשות...“ מבהיר את מטרת המצוה.

[משמעות הביטוי „למען“ כאן היא כמשמעותו במספר מקומות בתורה. לדוגמא: „למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו“³⁷, „למען ירבו ימיכם יומי בניכם...“³⁸ ועוד, אשר בדרך-כלל אין כוונתו לפעולה המתבצעת בהווה, אלא לתוצאה מאוחרת יותר].

מטרת מצות הקהל, הקהלת העם על ידי המלך והקראת פרשיות התורה לפניהם, היא שהתוצאה מכך אצל כלל עם ישראל תהיה „ישמעו וילמדו...“.

[כמשתמע, לכאורה, מלשון הרמב"ם³⁹: „מצות עשה להקהיל כל ישראל אנשים, נשים וטף.. ולקרות באזניהם מן התורה פרשיות שהן מזורות אותן“⁴⁰ במצות ומחזרות ידיהם בדת האמת“. מדברים אלו מובן:

א) מצות הקהל אינה חלה על כל יהודי כיחיד, שעליו להשתתף בכך, אלא המצוה היא להקהיל⁴¹ את העם, והחובה מוטלת על המלך

המשמעות המפורשת של הפסוק „למען ישמעו ולמען ילמדו“.

אי אפשר להסביר, שאין כוונתו לחדש בכך דבר, אלא שזוהי הקדמה לנאמר בהמשך „טף למה באין“³⁰, בדומה לניסוח „בשלמא“ או „הניחא“³¹, אנשים... נשים...,

כי: א) אם כך, צריך היה להשתמש בביטוי הנפוץ „בשלמא“, במקום המילה „אם“, (ב) ויותר מכך: גם בביטוי „בשלמא“ משתמשים בגמרא כאשר יש איזושהו חידוש הנלמד מענין זה, ולא דבר האמור במפורש, בדומה לביטוי „בשלמא למאן דאמר“³². ואילו בעניננו אין כאן שום חידוש בנוסף לנאמר בפסוק.

ובמיוחד קשה: דרשת רבי אלעזר בן עזריה מובאת בפירוש רש"י על התורה³³ כשהיא מחולקת למילים שבפסוק: על המילה „אנשים“ אומר רש"י „ללמוד“, אחר כך הוא מצטט את המילה „נשים“ ומפרש „לשמוע“, ועל „טף“ הוא אומר „למה באו? לתת שכר למביאיהם“. מכאן רואים, איפוא, שגם „ללמוד“ לגבי „אנשים“, ו„לשמוע“ לגבי „נשים“ הם פירושים כשלעצמם, ולא רק הקדמה לשאלה „טף למה באין“³⁴.

ה. הסבר דחוק לצורך בדרשת

רבי אלעזר בן עזריה

לכאורה, יש לבאר זאת על פי דברי ה„תוספות“: „אמרו בירושלמי דלא כבן עזאי דאמר חייב אדם ללמד לבתו תורה“. כיון שנאמר בתורה „למען ישמעו ולמען ילמדו“ באופן סתמי, נראה שהכוונה היא גם לנשים³⁵, ולכן צריך רבי אלעזר בן עזריה, שסובר שאסור ללמד תורה את בנות ישראל, שלא כבן-עזאי, לומר ולפרש את כוונת הפסוק לשני חלקים („לצדדין“): „אנשים באים ללמוד ונשים באות לשמוע“.

אך דחוק ביותר להסביר זאת כך, כי הסוגיא

30 וראה עיון יעקב לע"י חגיגה שם.

31 ראה ר"ח שם, הא ותינח“.

32 ראה יד מלאכי כלל קיא.

33 בפרשת וילך עה"פ.

34 בפרש"י פטוש חידוש – דנשים רק לשמוע. וראה לקמן בפנים.

35 להעיר מאוה"ח עה"פ.

36 ראה לקו"ש [מתורגם] ח"ט ע' 346 (ס"ד), 350 ואילך (ס"ו). בהנסמן לעיל הערה 1.

37 וירא יח, יט.

38 עקב יא, כא.

39 הל' חגיגה רפ"ג.

40 לכאורה צ"ל „אותם“.

41 וכ"ה בהמצות שבהכותרת להל' חגיגה, להקהיל העם בחג הסוכות“. ובמנין המצות שבראש ספר היד מ"ע טו „להקהיל את העם“. ועד"ו הוא בסהמ"צ מ"ע טו (ובתרגום קאפח, „שנצטוינו שיקהל העם בכללותו“). אבל לדעת הבה"ג סמ"ג ויראים שם הוא מ"ע על היחיד, שיבואו כולם לשמוע. וראה חינוך מצוה תריב. ובהנסמן לעיל הערה 1.

חייבת בכך, „מכל מקום יש לה מצוה מפני שהיא מסייעת לבעל לקיים מצותו“.

אך ההבדל הוא: במצות פריה ורביה אין חובה על האשה, אלא רק „יש לה מצוה“, כי שם השתתפותה היא רק עקב המציאות, כי אין הבעל יכול לקיים את מצות פריה ורביה המוטלת עליו, ללא סיוע האשה.

אך בענייניו אין השתתפות האנשים, הנשים והטף רק מצד המציאות, אלא מצד מהות המצוה, שתוצאתה צריכה להיות „ישמעו, ילמדו וכו“⁴³, ולכן מוטלת גם עליהם חובת גברא. כדברים הידועים של „החרדים“⁴⁹ שמוטלת מצות עשה על ישראל שיברוכו על ידי הכהנים.⁵⁰

ב) „למען ישמעו ולמען ילמדו...“ זו אינה רק מטרת המצוה ותוצאתה, אלא זה תוכן המצוה, החובה על האנשים והנשים לבוא להקהל אינה רק כדי להיות שם על מנת שתבצע מצות „הקהל את העם“ על ידי המלך, וכך תושג מטרת המצוה, אלא הענין של „ללמוד ולשמוע“ הוא מהות מצוות האנשים והנשים לבוא להקהל.

ח. הטף – ליתן שכר

בהמשך לכך שואל רבי אלעזר בן עזריה: „ללמוד ולשמוע“ הם המצוה המוטלת על האנשים והנשים, אך „וטף למה באין“: מהו הענין בביאת ה„טף“ הדומה לחובה שבביאת אנשים ונשים, בנוסף לצד הוזהר בין כולם שעל ידי כולם מתקיימת מצות המקהיל ומתממשת מטרת מצות הקהל?

על כך עונה רבי אלעזר בן עזריה, שהטף באים כדי „ליתן שכר למביאייהו“: כיון שעל הטף לא ייתכן חיוב, הרי התועלת וענינו היא רק כדי „ליתן שכר למביאייהו“.

ט. אפשר ללמוד על הנשים מכך ש„טפלים חייבים“

לפי זה מובנים דברי הגמרא, „טפלים

49) מ"ע כו' התלויות בפה כו' לקיימם בכל יום פ"ד אות יח. וראה הפלאה כתובות (כד, ב) ברש"י ד"ה דאיסור עשה (הובא בשע"ת או"ח סקכ"ח סק"ב).

50) וראה בארוכה בכה"נ"ל לקו"ש [המתורגם] ח"י"ז ע' 251 ואילך.

שבכחו להקהיל, או על בית דין⁴².

ב) מצות הקהל היא מצות המלך: תקרא... הקהל... במטרה ש„ישמעו וגו“ (ויש לומר אף יותר מכך, שכל זה הוא פרט במצות המלך – שעליו להקהיל ולקרוא באופן שהתוצאה תהיה כזאת) ולכן הוא קורא את הפרשיות⁴³, „שהן מזרזות אותן במצוות ומחזקות ידיהן בדת האמת“⁴⁴, ומעל גבי בימה⁴⁵.

באמצעות האנשים, הנשים והטף רק מתקיים ציווי המקהיל, המלך. וכאשר אצל ישראל מתגשם הענין של „ישמעו, ילמדו, ויראו ושמרו לעשות...“ בעתיד⁴⁶, מתממשת מטרת מצות המלך.

ז. מצוה על האנשים לבוא

להקהל, „ללמוד.. לשמוע...“

רבי אלעזר בן עזריה מבהיר את משמעות מצות הקהל – „אם אנשים באים – ללמוד, נשים באות – לשמוע“, ובכך הוא מחדש שני דברים: א) שמוטלת חובה גם על האנשים והנשים עצמם להיות „באים“, עליהם מוטלת חובה אישית לבצע את מצות המקהיל⁴⁷, למרות שהתורה הטילה את המצוה על המקהיל, המלך. בדומה לדבריו הידועים של הר"ן⁴⁸ לגבי חובת אשה בפריה ורביה, שלמרות שאין היא

42) ואולי לכן לא כתב הרמב"ם מפורש מ"ע על המלך להקהיל וכיו"ב, כי המצוה היא ע"ז שבכחו להקהיל, ונפק"מ כשאין מלך אם ישנה מצות הקהל.

43) במנין המצות שבראש ספר היד שם „להקהל העם לשמנו התורה“. אבל יש גורסים להשמיעם (ראה רמב"ם ספר המדע ירושלים תשכ"ד).

44) ובהלכה וא"ז שם: ומי שאינו יכול לשמוע מכיון לבו לקריאה זו שלא קבנה הכתוב אלא לחזק דת האמת.

45) שלכן העתיקו בפרש"י ע"ה"ת כאן כי זהו פשוטו של מקרא – אף שע"ד הלכה אינו מוכרח (שהרי לא מצינו שתה"י מדאורייתא). וראה לעיל ע' 346.

46) להעיר מסיום הכתוב, ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת, וכן בסוף פסוק הב', ולמדו ליראה גו' כל הימים אשר אתם חיים על האדמה“.

47) ויש לומר שכ"ה גם לדעת הרמב"ם, אלא דאינו צריך לפרטו, כי כתב המפורש בקרא, המ"ע להקהיל כל ישראל, ובמילא מובן שיבואו כולם. או י"ל שמוכן הוא מלשוננו בהלכה ב' שם „כל הפסוק מן הרא"י פסוק ממצות הקהל חוץ מן הנשים והטף כו' שהרי הנשים חייבות“. ובהלכה ו' שם „חייבין להכין לבן .. חייבין לשמוע“.

48) קידושין רפ"ב.

מתחזקת ומתגלה על ידי כך שהמלך מכנס את כל ישראל בבית המקדש ו, קורא לפניהם". המלך הוא לב כל קהל ישראל⁵⁴ והוא מהדיר בכל ישראל⁵⁵ התבטלות כלפי ה' וקבלת עול מלכות שמים ויראת ה', ועל ידי הקהלתו את ישראל הוא גורם לגילוי נקודת היהדות המתבטאת באמונה ויראת ה'.

ולכן קוראים גם את פרשיות "שמע", והיה אם שמוע"⁵⁶ – קבלת עול מלכות שמים וקבלת עול מצוות, ואת הפרשה, "אשימה עלי מלך"⁵⁷, שכל זה מעורר בישראל אמונה ויראת ה' למשך כל השנים – "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה". מסיבה זו, מצוה זו, כפי שהיא כתובה בתורה – שבכתב, היא: א) לגבי כל ישראל באופן זהה, כי הנקודה היהודית המתבטאת בהתעוררות האמונה בה' וכדומה, שווה אצל כל ישראל, מן הגדול שבגדולים ועד לקטן שבקטנים, ואף בטף, מאמינים בני מאמינים⁵⁸, כי נקודה זו אינה תלויה בהבנה והשגה שכלית, אלא בעצם הנפש של כל יהודי.

ב) המצוה לא נאמרת לכל יחיד, אלא למקהיל – למלך – כי החיווך האמיתי של היהודי והתעוררות הנקודה היהודית, נקודת האמונה, עד כדי השפעה במשך, "כל הימים" אינה אפשרית בכחות עצמו, אלא על ידי⁵⁹ המלך, שהוא הנשמה הכללית של כלל העם⁶⁰. ולפי זה מובן ענין נפלא במצות הקהל: אין היא משפיעה רק לתקופה מסויימת, כפי שנאמר לגבי עליה לרגל⁶¹, אלא על "כל הימים אשר אתם חיים על האדמה", כי זה קשור לדרגת היחידה שבנפש, שאין בה כלל שינויים.

יא. הבאת הטף גורמת להתעלות מביניהם

בנוסף לכך מבארת התורה שבעל-פה

- (54) רמב"ם הל' מלכים פ"ג ה"ו. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ט ע' 193 ואילך (הערה 6 שם).
 (55) סהמ"צ להצ"צ מצות מינוי מלך בארוכה.
 (56) משנה סוטה מא, א. רמב"ם שם ה"ג.
 (57) פרש"י במשנה שם.
 (58) שבת צו, א.
 (59) ראה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 231.
 (60) ראה גם לקו"ש [המתורגם] ח"ד ע' 32 ואילך.
 (61) ראה לקו"ת ברכה צה, ב, עד הרגל הבא אחריו."

חייבים", ושקיימת סברה: ללמוד לגבי הנשים מן הטף בדרך של קל-זחומר:

בעצם מצות הקהל שווים האנשים הנשים והטף זה לזה, כי על ידי ביאתם מתקיימת מצות המקהיל. מצד המצוה המוטלת על המקהיל להקהיל אנשים נשים וטף, הם כולם, "הפצא" של מצוה,

ובכך אין הבדל בין סוגי הקטנים. אפילו קטני-קטנים נכללים ב, טפלים חייבים", כי באמצעותם מתבצעת מצות המקהיל, "הקהל את העם האנשים והנשים והטף".

וכיון ש, טפלים חייבים" בעצם מצות הקהל, ניתן היה ללמוד שגם נשים נכללות בחובה זו גם אילו היו מוזכרות במפורש. אלא שאצל הנשים זוהי גם חובת גברא המוטלת בנוסף לכך על הנשים עצמן⁵¹, כי הן בנות-דעת, וענין זה אינו קשור לקטנים.

י. בפנימיות – מצות הקהל מעוררת את הניצוץ היהודי

ההסבר לכך בפנימיות הענינים הוא:

העובדה שדוקא במצות הקהל חייבים כולם – אנשים נשים וטף – אך עם זאת החובה היא על המקהיל, המלך או בית דין – תובן על-פי דברי הרמב"ם⁵², שמצות הקהל היא "לחזק דת האמת", או כלשון ספר החינוך⁵³, "זאת המצוה עמוד חזק וכבוד גדול בדת". ויש לומר, שההסבר לכך הוא, שמצות הקהל היא גילוי נקודת האמונה שבכל יהודי, וזהו יסוד ועמוד המחזק את דת האמת – ומחזיקות ידיהם בדת האמת". נקודת האמונה

(51) וזה דבמצות שמחה קאמר הש"ס (קידושין שם): גיליף משמחה לחיובא אמר אביי אשה בעלה משמחה, ולפי' התוס' שם (ד"ה אשה, ובתוד"ה אשה ר"ה ו, סע"ב) בעלה משמחה בשלמי שמחה שלו שהחובה מוטלת על בעלה, ומצד זה נק' (חגיגה ו, רע"א) דמיהייבא בשמחה (וראה רמב"ם הל' חגיגה פ"א סה"א ובלח"מ שם), ואעפ"כ לא נחשבת מפני זו מחוייבת במ"ע שהזמן גרמא דשמחה (ככגמ' שם),

י"ל, כי החיוב ומצות שמחה יש על האיש – בעלה בפ"ע, מלבד החובה המוטלת עליו לשמח את אשתו, משא"כ בהקהל שגדר חיוב המצוה הוא, "הקהל את העם האנשים ונשים וטף", ובלו נשים חסר בעצם המצוה. וק"ל.

(52) שם ה"ו. ועד"ו בתחלת הפרק כנ"ל.
 (53) מצוה תריב.

ה"טף", ועל־אחת־כמה־זכמה היהודים החייבים בכל המצוות אלא שהם מן הסוג של "טף" לגבי ידיעותיהם בתורה ושמירת המצוות – גם אותם יש לכלול בהתכנסות יהודים.

ולמרות שייתכן שברמת ידיעותיו לא הגיע "טף" זה לחינוך, ואפילו אין הוא מסוגל להבין את משמעות התורה והמצוות והיהדות – בכל זאת, על ידי הבאתו לכינוס של יהודים, אשר "אכל בי עשרה שכינתא שריא"⁶³, ובמיוחד בהתכנסות שמטרתה לעורר יראת שמים, מסייע הדבר לכך שתתגלה בו הנקודה היהודית והאמונה אשר תמיד באמנה אתו⁶⁴. זה גם גורם לכך שהמביאו וזכה להתעלות ולשכר בעבודתו –

וגם את הטף תקיף נקודת האמת לחלוטין, עד כדי כך שישתנו כחותיו הפנימיים, ייגרמו אצלו שמיעה ולימוד, עד כדי "וראו את ה' אלקיכם ושמרו לעשות את כל דברי התורה הזאת".

ונזכה ל"קהל גדול ישובו הנה"⁶⁵, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, ונקיים מצות הקהל עם מלך המשיח יחדיו בבית המקדש השלישי.

(משיחות ש"פ בראשית (התועדות ב) תשל"ד.

פורים תשכ"ו, שמחת בית השואבה תשי"ג)

(63) סנהדרין לט, א. וראה אגה"ק סי' כג.

(64) תניא ספכ"ד.

(65) ירמ' לא, ז.

(הגמרא ורש"י) את אשר, מופלא ומכוסה טמיר ונעלם" בתורה שבכתב⁶², שיחד עם גילוי וחיוזוק האמונה על ידי המלך, צריכה נקודה זו גם להתגלות, עליה להשפיע ולעורר את כחות הנפש הפנימיים, וענין זה מתבצע על ידי עבודת היחיד. בכך אין כולם שווים, אלא כל אחד בדרכו – "אנשים ללמוד וכו'".

ולאחר מכן ממשיכה הגמרא ואומרת, שעל ידי הבאת הקטנים והכללתם במצות הקהל יחד עם המלך, נוצרת התעלות מיוחדת – "שכר" – בכחות הנפש הפנימיים של "מביאהן". ואולי יש לומר שזה יותר מכפי שמושג על ידי עבודתם העצמית.

יב. מצות קהל בימינו – הבאת ה"טף" ברוחניות להתכנסות יהודים

מכך נלמדת ההוראה למעשה: למרות שמצות הקהל אינה מתקיימת עתה בפועל, כל עוד בית המקדש לא נבנה, בכל זאת, התורה היא נצחית, ובעבודה הרוחנית של היהודי קיימת מצוה זו גם בזמן הזה ובכל מקום.

יש לדאוג לכך שבמיוחד במשך ימי חג הסוכות יתכנסו יהודים רבים ככל האפשר ביחד, בלי להתחשב במצבו של יהודי זה או אחר, כולל

(62) אגה"ק סכ"ט (קנ, ב ואילך).

לזכות

כ"ק אדונונו מזרנו זרבינו מלך המשיח

ויה"ר שעי" קיום הוראת

כ"ק אדמו"ר מלך המשיח (בשיחת ב' ניסן ה'תשמ"ח)

להכריז יחי, יקויים הבטחתו הק',

שההכרזה תפעל 'ביאת דוד מלכא משיחא'

יחי אדונונו מזרנו זרבינו מלך המשיח לעולם ועד

הוספה

בשורת הגאולה

ע.

יש לומר – שהמקדש דלעתיד (ש"בנוי ומשוכלל יגלה ויבוא מן השמים¹) יתגלה תחילה בהמקום "שנסע מקדש וישב שם"² בזמן הגלות ("בית רבינו שבבבל"³), ומשם יועתק למקומו בירושלים.

. . . ואולי יש לומר, שמרומז בלשון הרמב"ם (בהלכות מלך המשיח⁴) "ובנה מקדש במקומו" – דלכאורה: מהו הצורך להשמיענו כאן שבנין המקדש הוא במקומו? ולאידך, למה אינו מפרש המקום, "ובנה מקדש בירושלים"? – ש"במקומו" רומז גם על מקומו של מלך המשיח בזמן הגלות (לפני ש"הרי זה משיח בודאי"), היינו, שבהיותו בגלות (ששם יושב⁵ וממתין ומצפה לגאול את בני ושכינה עמהן מהגלות) בונה מלך המשיח מקדש (מעט) שהוא מעין ודוגמת המקדש שבירושלים (כמו "בי כנישתא דשף ויתיב"³, "שנסע מקדש וישב שם"), בתור הכנה למקדש העתיד, שיתגלה תחילה שם, ומשם ישוב (עם הקב"ה ובנ"י) לירושלים.

. . . ואולי יש לומר, שמ"ש במדרש⁶ ש"בשעה שמלך המשיח בא עומד על גג בית המקדש והוא משמיע להם לישראל ואומר ענוים הגיע זמן גאולתכם", קאי על גג בית המקדש דמקדש מעט שבחוץ לארץ⁷ שהוא במקום המקדש בירושלים ("שנסע מקדש וישב שם"), כי, לאחר ש"מקדש העתיד יתגלה וירד למטה לא יהי צורך להשמיע לישראל "הגיע זמן

(1) פרש"י ותוס' סוכה מא, סע"א. ועוד.

(2) ערוך ערך שף (הובא בחדא"ג מהרש"א מגילה כט, א).

(3) מגילה כט, א.

(4) ספ"א.

(5) ראה סנהדרין צה, א: "יתיב אפיתחא דרומי".

(6) יל"ש ישעי' רמז תצט.

(7) ועפ"ז יומתק הדיוק "עומד על גג בית המקדש" – ש"גגות . . . לא נתקדשו"

(רמב"ם הל' ביהב"ח פ"ו ה"ז), שרומז על חו"ל בערך לקדושת א"י.

גאולתכם".

... יש לבאר כהנ"ל בנוגע ל"בית רבינו שבבבל" בדורנו זה – ביתו

(בית הכנסת ובית המדרש) של כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו:

... בדור זה, דור האחרון של הגלות ודור הראשון של הגאולה,

מסיימים ומשלימים "מעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות"⁸ לעשות מארץ העמים ארץ ישראל גם במקום היותר תחתון דארץ העמים, חצי כדור התחתון (שבו לא הי' מתן תורה⁹), אשר, ע"י העלאת המקום היותר תחתון מעלים גם את כל שאר המקומות דארץ העמים¹⁰, וענין זה נעשה ע"י "בית רבינו" שבחצי כדור התחתון, שממנו אורה יוצאה לכל העולם, לעשות מהעולם כולו (עד לפנה הכי נדחת בקצוי תבל) ארץ ישראל, שזהו"ע ד"עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"¹¹, ו"עתידה ירושלים שתתפשט בכל ארץ ישראל"¹¹, שבה יוקבעו כל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכל העולם כולו מחובר לבית המקדש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, נשיא הדור, שהוא המשיח (גואלן של ישראל) שבדור, ועוד וג"ו עיקר, שהוא הנשיא דתורת החסידות¹², אשר, ע"י הפצתה חוצה ("יפוצו מעינותיך חוצה", עד לחוצה שאין חוצה ממנו, בכל קצוי תבל) פועלים ביאת מלכא משיחא¹³.

ועפ"ז מובן גודל העילוי ד"בית רבינו" – "מקדש מעט" העיקרי בגלות האחרון, "שנסע מקדש וישב שם", ולכן "הרי הוא מקום המקדש גופי' דלעתיד", ולא עוד אלא שבו יתגלה מקדש העתיד, ומשם ישוב

(8) תניא רפ"ז.

(9) ראה אגרות יקודש אדמו"ר מוהרי"צ ח"ב ע' תצב ואילך. וש"נ.

(10) "כמו בהגבהת כותלי בית שצריכים להתחיל להגבי' הקורה התחתון דוקא ואז ממילא יוגבהו העליונים הימנו, משא"כ אם הי' מתחיל מאמצע הכותל לא הי' מגבי' התחתונים" (תו"א בראשית ד, רע"א).

(11) ראה ספרי דברים בתחלתו. פס"ר פ' שבת ור"ח. יל"ש ישעי' רמז תקג.

(12) להעיר, שתורת החסידות היא בחי' היחידה שבתורה (ראה קונטרס ענינה של תורת החסידות), הקשורה עם בחי' היחידה שבישראל, נשמתו של משיח צדקנו (רמ"ז לזח"ב מ, ב. ועוד).

(13) אגה"ק דהבעש"ט – כש"ט בתחלתו.

לירושלים (כנ"ל).

ויש להוסיף, שענין זה מרומז גם בשמו¹⁴ של "בית רבינו" שבדורנו: "רבינו" – ב' שמותיו רומזים על הגאולה: שמו הראשון – יוסף – ע"ש "ביום ההוא יוסיף אדניי שנית ידו לקנות את שאר עמו אשר ישאר מאשור וממצרים גו' ומאיי הים גו' ואסף נדחי ישראל ונפוצות יהודה יקבץ מארבע כנפות הארץ"¹⁵, ושמו השני – יצחק – ע"ש הצחוק והשמחה ששלימותה בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, כמ"ש¹⁶ "אז ימלא שחוק פינו", "אז" דייקא, לעתיד לבוא¹⁷, כשיאמרו ליצחק (דוקא) "כי אתה אבינו"¹⁸.

ו"בית (רבינו)" – מספרו שבע מאות ושבעים¹⁹, וע"ש מספר זה נקבע שמו אשר יקראו ל"בית רבינו" בפי כל ישראל, "770"²⁰, שמספר זה הוא הגימטריא ד"פרצת", ע"ש "ופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה"²¹, שרומז שמבית זה אורה יוצאה לכל ד' רוחות העולם, ובאופן של פריצת גדר, שכל ד' רוחות העולם מתעלים לדרגת ארץ ישראל ("עתידה ארץ ישראל שתתפשט בכל הארצות"), כולל ובמיוחד שכל בתי כנסיות ובתי מדרשות שבכל העולם נקבעים בארץ ישראל ומתחברים לבית המקדש, בגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו, עליו נאמר²² "פרצת עליך

14) כידוע שהשם מורה על תוכנו ומהותו של הדבר הנקרא בשם זה (תניא שעהיה"א ספ"א. וראה בארוכה תשובות וביאורים (קה"ת תשל"ד) ס"א וש"נ).

15) ישע"י יא, יאיב.

16) תהלים קכו, ב.

17) משא"כ בזמן הגלות, ש"אסור לאדם שימלא שחוק פיו בעוה"ז, שנאמר אז ימלא שחוק

פינו" (ברכות לא, א).

18) ישע"י סג, טז. שבת פט, ב.

19) להעיר מהנהגת גדולי ישראל שלמדו רמזים והוראות בעבודת ה' גם מעניני חול כיו"ב (כמו מספר הקרון במרכבת המסע, שהו"ע עראי, ועאכו"כ בנוגע לבית קבוע), ובפרט בנדו"ד שהמספר נעשה שמו של הבית, כבפנים.

20) הן בלשון הקודש – שבע מאות שבעים, הן באידיש – זיבן זיבעציק, והן בלשון המדינה

(אנגלית) – "סעווען סעווענטי".

21) ויצא כה, יד.

22) וישב לה, כט.

פרץ", ודרשו חז"ל²³ "זה משיח, שנאמר²⁴ עלה הפורץ לפניהם"²⁵.

... בשלימות דמספר שבע (שבע מאות ושבעים) נרמזת גם שלימות עבודתו של רבינו במשך כל ימי חייו, שבע עשירות שנים, שבעים שנה (תר"ם – תש"י), ועד לגמר ושלימות עבודתו בעשור השביעי בחצי כדור התחתון (מהבית שמספרו שבע מאות ושבעים), כולל גם המשך העבודה בשנים שלאח"ז ע"י דור השביעי, "כל השביעין חביבין"²⁶ – עי"ז נעשית השלימות דמעשינו ועבודתינו כל זמן משך הגלות בכל שבעת הארצות שבעולם, ותיכף ומיד "יוסיף אדניי שנית ידו גו' ואסף נדחי ישראל גו'", עי"ז ש"פּרצת (בגימטריא שבע מאות ושבעים) עליך פרץ", "עלה הפורץ לפניהם".

ובכל זה ניתוסף הדגשה יתירה בתקופה האחרונה:

העבודה דהפצת התורה והיהדות והמעיינות חוצה מ"בית רבינו" (770) הולכת ונמשכת וביתר שאת וביתר עוז גם לאחרי (עשר שנים האחרונות ב)חיים חיותו בעלמא דין, יותר מארבעים שנה (תש"י – תש"נ), באופן ד"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים לשמוע"²⁷, ונמצא, ש"בית רבינו" (770) הוא בבחינת "תלפיות", "תל שכל פיות פונים בו"²⁸, יותר מיובל שנים (ת"ש – תש"נ), "עד עולם"²⁹.

וענין זה מודגש עוד יותר כשרואים במוחש שהולך וניתוסף ביתר שאת וביתר עוז במספר בנ"י שבאים ל"בית רבינו", "ברוב עם הדרת מלך"³⁰ (כולל גם "מאן מלכי רבנן"³¹, ובפרט נשיא (מלך) הדור), ונעשה

(23) אגדת בראשית ספס"ג. וראה ב"ר ספפ"ה ובפרש"י.

(24) מיכה ב, יג.

(25) ולהעיר, ש"בית משיח" בגימטריא "פרצת" (770). ודו"ק.

(26) ויק"ר פכ"ט, יא. וראה ד"ה באתי לגני ה'ש"ית בתחלתו. ובארוכה – ד"ה זה תשי"א.

(27) תבוא כט, ג.

(28) ברכות ל, א.

(29) שמואל"א א, כב ובפרש"י. ירושלמי ברכות פ"ד ה"א. וראה קידושין טו, א. מכילתא

ופרש"י משפטים כא, ו.

(30) משלי יד, כח.

(31) ראה גיטין סב, סע"א. זח"ג רנג, ב – ברע"מ.

הוספה / בשורת הגאולה

צורך והכרח להגדיל ולהרחיב עוד יותר את „בית רבינו“, ועד להגדלה והרחבה שהיא באופן דפריצת גדר, „פרצת“ (בגימטריא 770), כמו בנין בית חדש³².

וע"פ האמור לעיל ע"ד גודל העילוי ד„בית רבינו שבבבל“ – ש„נסע מקדש וישב שם“, והוא מקום המקדש גופי דלעתיד, ועד שבו יתגלה מקדש העתיד ומשם יחזור לירושלים – מובן גודל הזכות דכאו"א מישראל להשתתף בגופו ובממונו³³ (וכל המרבה הרי זה משובח) בבניית „בית רבינו שבבבל“, כהכנה לירידת והתגלות מקדש העתיד תיכף ומיד ממש.

(קונטרס בענין מקדש מעט זה בית רבינו שבבבל - סה"ש תשנ"ב ע' 465)

32) ועד להנחת אבן פינה.

[בערב ח"י אלול שנת תשמ"ח נערכה הנחת אבן פינה להגדלת והרחבת) בית הכנסת ובית המדרש דליובאוויטש שבליובאוויטש, במעמד כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהניח האבן פינה בידי הק'. המו"ל].

33) ע"ד ובדוגמת בית המקדש – ש"הכל חייבין לבנות ולסעד בעצמן ובממונם כו" (רמב"ם הל' ביהב"ח פ"א הי"ב).

זכות

החייל ב"צבאות השם" בנימין משה שיחי'
ליום הולדתו השישי לאויש"ט,
ביום ה' תשרי ה'תשפ"ג

ולזכות אחיו

חיילי "צבאות השם" יוסף נתן, זכר' ויצחק נחמן שיחיו

*

נדפס ע"י הוריהם

הו"ח ר' אברהם וזוגתו מרת לי לאה שיחיו חמי

הכתובת להשיג השיחות באינטרנט:
<http://www.torah4blind.org>